

KÆRLIGHEDEN TIL DET FORSVINDENDE

Om is, opvarmning og selvkritik i to klimaromaner

av Gregers Andersen

Det er bemærkelsesværdigt, at flere af de mest velkrevne romaner om den krise, som menneskeheden i dag befinder sig i på grund af de menneskeskabte klimaforandringer, ender med et selvmord. Det er blandt andet tilfældet i de to romaner, som denne artikel skal handle om: *The Ice Lovers* (2009) af canadiske Jean McNeil og *Eis Tau* (2011) af østrigske Ilija Trojanow.¹ I begge romaner kulminerer hovedpersonernes "ulykkelige" kærlighed til den is, der kloden over er hastigt smeltende, i et selvmord.

Samtidig markerer denne kærlighed til det forsvindende i begge romaner en kløft mellem hovedpersonerne og romanernes øvrige karakterer, der generelt fremstår uberørte af den accelererende opvarmnings konsekvenser. Artiklen vil derfor grundlæggende fokusere på romanernes fremstilling af to forskellige former for *i-verden-væren* (In-der-Welt-Sein). Dette begreb, med hvilket den franske filosof Paul Ricoeur fremhæver en eksistentiel erkendelsesdimension for den hermeneutiske tekstlæsning, gør det muligt at pege på eksistens-ontologiske forskelle i romanerne.² Begrebet, som Ricoeur henter i Heideggers *Sein und Zeit* (1927), rummer netop den ontologiske pointe, at mennesket altid har en (om)verden, som det på den ene eller den anden måde varer taget.³

Heideggers filosofi vil i det hele taget influere min analyse af de to forskellige former for *i-verden-væren*, som romanerne fremstiller. Det er der to årsager til. For det første er Heideggers tænkning efter *Sein und Zeit* præget af en modernitetskritik, som minder om den *antropokritik*, den generelle kritik af menneskeheden, der udfoldes i *The Ice Lovers* og *Eis Tau*. For det andet kan man flere steder i den sidste halvdel af Heideggers oeuvre finde passager, der begrebsligt uddyber den oplevelse af naturverdenen, som romanerne fremstiller gennem deres hovedpersoners kærlighed til is.

Æstetik og antropokritik

The Ice Lovers består af flere narrative forløb. I år 2016 tager historikeren og journalisten Helen til Antarktis for at skrive en bog om biologen Nara, der tre år tidligere er forsvundet på kontinentet. Romanens fortælling er den historie, som Helen ud fra arkivmateriale forfatter om Nara. Helen fortæller således, hvordan Nara i sommeren 2011 tager til et hastigt smeltende Antarktis for at forske i den globale opvarmnings konsekvenser for kontinentets dyreliv. På flyveturen fra Falklandsøerne og til den base på Antarktis, hvor Nara skal være

udstationeret, ændrer vejret sig, og Nara må sammen med piloten Luke tilbringe flere dage i et telt på isen. For Nara bliver dette første møde med Antarktis' vilde landskab og vejrlig begyndelsen på en forelskelse, der udvikler sig til en kærlighed til is og til det kontinent, som isen er en synekdote for.

Samtidig danner denne oplevelse basis for en fælles fortrolighed mellem hende og Luke, der romanen igennem er tæt på at udvikle sig til et seksuelt forhold. Luke er dog væsentligt ældre end Nara, hvilket afholder hende fra at indlede et sådant forhold. Nara indleder i stedet et seksuelt forhold til glaciologen Alexander, der aldrig hengiver sig til hende i det omfang, som hun ønsker. På dette tidspunkt – cirka midtvejs i romanen – begynder Nara at høre stemmer. Hun oplever, at ”Jorden taler til hende”.⁴ Snart derefter begynder hun også at se syner. Hun opsøges af spøgelseslignende væsner, der skræmmer hende. I denne periode beslutter hun sig for igen at tage ud for at se et fjernt område af Antarktis sammen med Luke. Hun vil hengive sig til ham, men fortryder i sidste øjeblik. På hjemturen styrter flyet, og da Luke vågner, er Nara forsvundet. Det beskrives herefter, hvordan Nara er gået ud på en drivende isflage og derved har begået selvmord.

Handlingsforløbet i Trojanows *Eis Tau* lader sig nemmere opsummere. Glaciologen Zeno har brugt det meste af sit arbejdsliv på at forske i en gletsjer i alperne. Efter at gletsjeren er smeltet på grund af den globale opvarmning, forlader Zeno universitetet. Snart efter får han job som guide på et krydstogtskib, der sejler turister til Antarktis. Han ønsker på den måde at bevare sin berøring med is, men denne kærlighed overskygges i stigende grad af hans vrede over de medrejsendes passagerers adfærd. Denne vrede kulminerer, da en verdensberømt kunstner vil bruge skibets passagerer til at danne et SOS på Antarktis' is. Da stort set alle passagerer befinder sig på isen, tager Zeno kontrol over skibet, og sejler videre

– med sig selv som eneste passager. Romanen slutter med, at passagerne reddes, mens en indsatsstyrke finder krydstogtskibet tomt. Zeno er sprunget over bord.

For at nå frem til en forståelse af Naras og Zenos kærlighed til is, deres særlige *i-verden-væren*, synes det oplagt at undersøge, hvilke værdier romanerne angiver som baggrund for denne kærlighed – altså at søge dens årsag. Det er i den henseende bemærkelsesværdig, at man i begge romaner finder stort set enslydende begrundelser for denne kærlighed. I *Eis Tau* svarer Zeno således, da han af en uforstående kollega bliver spurgt, hvorfor han elsker is:

”På grund af dets mangfoldighed”. ”Kan du uddybe det?”, Jeremy blev stående ”Det smukkeste, der findes i verden, er mangfoldighed”. ”Javist, vi elsker alle mangfoldighed, men i is?”. ”Der findes ikke noget, der er så mangfoldigt som is”.⁵

Denne valorisering af is' mangfoldighed og dermed af den æstetiske erfaring ved at leve i en verden med biodiversitet, udfoldes endnu tydeligere i *The Ice Lovers*. Her fremgår det gennem Helens fortællerstemme:

Der eksisterer så mange forskellige slags is i verden: Isskyer, isdampe, isbjerge, isfjelde, isplateauer. Dertil kommer havisen, isflager, pakis, tallerkenis, fedtet is, undersøisk is, rådden is, hævet is, isknolde. En isplanet, der er i gang med at smelte. Hvordan vil det være at leve i en verden uden is? Uden dens hvide væv, dens spejl. Jorden og dens varme have taget af metan.⁶

Begge citater knytter på den måde an til en større elegi over at være i en verden, hvor naturverdens mangfoldighed eller biodiversitet generelt er ved at forsvinde. En elegi, der i *The Ice Lovers* kommer særligt stærkt til udtryk i fremstillingen af Naras videnskabelige forsøg. Disse forsøg giver netop McNeil anledning til at beskrive en mængde arter, der i takt med

den eskalerende opvarmning er ved at forsvinde, uden at menneskeheden generelt ved, at de eksisterer.⁷ Når dét er sagt, er det værd at holde fast i, at der i begge romaner er tale om en særlig kærlighed til is. Som det fremgår af citatet fra *Eis Tau*, er det netop denne kærlighed, der gør Zeno til en særling i omgivelsernes øjne. Det samme gør sig gældende i *The Ice Lovers*, hvor denne egenskab også fremstår som mærkværdig for Alexander. Efter Naras død beskriver han hendes kærlighed til is på følgende vis:

Nara havde været en af dem: Is-elskerne. At være fortryllet af is kræver en særlig form for sjæl, tænkte han. De fleste mennesker så død eller mangel i det frose kontinent. Det krævede en særlig natur – en person, der på en måde var adskilt fra sig selv, fra sine interesser og sin skæbne – at sætte pris på dets bleghed.⁸

Citatet gør det samtidigt muligt at udlede en anden forklaring på denne mærkværdige kærlighed. Det indikerer nemlig, at denne kærlighed ikke kun beror på førnævnte æstetiske dimension, men også er resultatet af en særlig eksistentiel modus, en *i-verden-væren*, der ikke er drevet frem af egocentriske interesser. Denne eksistentielle modus skal i den henseende ses i forlængelse af en kritik i McNeils roman, som jeg endnu ikke har beskrevet. For hvor Nara er beskrevet som værende fortryllet af is og af Antarktis generelt, beskrives især de mandlige karakterers blik som affortryllet. Dette kommer blandt andet til udtryk, da Luke i begyndelsen af romanen præsenteres på en flyvning over Antarktis tre år efter Naras død. Her beskrives hans kærlighed til kontinentet som aftaget:

Tomheden formår ikke længere at fængsle ham som tidligere. Nu ser han blot kontinentet som vertikalt og afpillet, enormt, ja, respektindgydende i sin simpelhed, men det griber og betager ham ikke med sin mærkelige, tomme vildskab, som det gjorde i begyndelsen. Denne

gradvise affortryllelse var begyndt, lige før han mødte Nara, og han spekulerede nu på om den var tilfældig: Om ikke den havde noget med hende at gøre: Som om, at han havde ventet på én at give stafetten videre til.⁹

Antarktis' overvældende øde fremkalder her ganske vist en respekt, der minder om det kantianske sublime, men det er en respekt uden fortryllelse. I stedet fremgår det senere, at Luke ønsker, at kontinentet helt ville smelte, så han kan tage hjem til sin familie.¹⁰ En tilsvarende forventning om Antarktis' uundgæelige ophør findes ligeledes hos romanens to andre mandlige hovedpersoner, der begge repræsenterer en territorial interesse. Mens den britiske embedsmand David, som Helen under sit ophold på kontinentet indleder et forhold til, er involveret i det territoriale kapløb om, hvilken nation arealet under det smeltende kontinent skal tilhøre, kortlægger glaciologen Alexander isen i Fennoskandia.¹¹ Begge kortlægninger repræsenterer en antropocentrisk beherskelse, som er med til at affortrylle "det mysterium", som kontinentet ellers beskrives som i romanen.¹² Det samme gælder det blik, der rettes på kontinentet af de videnskabsfolk, som Luke flyver fra Falklandsøerne til Antarktis.

Disse videnskabsfolk retter et desinteresseret blik på kontinentet, der ikke opfanger og sanser dets fortryllende virkning og førortalt mysterium. Denne fortryllelse er i stedet fortrængt af en antropocentrisk fortryllelse ved videnskaben selv og dens udfoldelse igennem teknologien.¹³ Samtidig varslers denne affortryllelse i romanen en apokalyptisk undergang for menneskeheden. Således antydes det flere steder, at hvis Antarktis forsvinder, så kolliderer også den globale klimatiske balance, der holder en i romanen allerede vaklende, menneskelig civilisation oppe.¹⁴ Romanen synes på den måde at påpege behovet for en genfortryllelse af det menneskelige blik, der animistisk iklæder naturen den magi, som det moderne menneskes cartesianske blik har frataget den. Naras fortryllelse af is, hendes *i-verden-væren*

er i den henseende interessant, fordi den der-ved kommer til at virke som en eksistentiel strategi, der kan modvirke dette kollaps.

En tilsvarende *antropokritik*, eller kritisk fremstilling af menneskehedens generelt affortryllede blik på den is og biodiversitet, som det qua den globale opvarmning er i gang med at begrænse, kan ligeledes findes i *Eis Tau*. Dette affortryllede blik er, som Trojanow fremstiller det, netop også turistens blik. Trojanow lader således sine krydstogsturister repræsentere en ignorant menneskehed, der ved sin manglende evne til over længere tid at engagere sig i sin omverden, fører sig selv og store dele af klodens biodiversitet mod ud-slettelse. Turisterne i Trojanows fremstilling er drevet frem af en overfladisk, adrenalin-hungrende interesse i Antarktis, der – ligesom det var tilfældet for de mandlige karakterer i *The Ice Lovers* – snarere består i at territorialisere kontinentet, end i at fordybe sig i dets mysterium.¹⁵ I modsætning til denne overfladiske interesse, som Zeno ser komme og gå med de forskellige passagerer, beskrives hans egen kærlighed til is derimod som være beroende på et længerevarende forhold, der endog begyndte som tvang:

I maj og september rejste jeg hvert år nogle dage væk fra de studerende for uforstyrret at hengive mine sanser til min gletsjer. Denne gletsjer, som min doktorfar gav mig i et tvangsarrangeret ægteskab, der over årene udviklede sig til lidenskab, i takt med at hver måling bekræftede dens enestående væsen [...] Hver gang sansede jeg den på en ny måde med mine øjne, med mine fødder. Jeg lagde mine hænder på dens sider og berørte derefter mit ansigt. Hver gletsjer har sin egen stemme. [...] En døende gletsjer lyder anderledes end en sund. [...] Vi var som et gammelt ægtepar, hvoraf den ene var meget syg, og den anden ikke kunne gøre noget ved det.¹⁶

Denne passage røber en række væsentlige paralleller mellem *Eis Tau* og *The Ice Lovers*. Som beskrevet opstår Naras kærlighed til is netop,

da hun sammen med Luke i begyndelsen af romanen fanges af en snestorm, og er nødt til at tilbringe flere dage i et telt på isen. Senere i romanen må hun desuden opholde sig på Antarktis vinteren over, da en dødbringende pandemi rammer resten af kloden. Det er i denne periode, hvor hun må dvæle i Antarktis tomhed, at hun begynder at høre stemmer og se væsener.¹⁷ Man kan altså i både Naras og Zenos tilfælde sige, at det er selve det forhold, at de tvinges til at dvæle et bestemt sted, der åbner deres kærlighed for dette sted. Tvungen bliver, som det fremgår af Zenos beskrivelse overstående, netop en indgang til en fordybelse, en skærpet sanselighed, hvorigenennem en anden verden kan træde frem. Dette kan endda formuleres endnu mere markant: For i begge tilfælde beskrives det også, hvordan denne dvælen åbner for en slags stemme fra isen.

Stemmen fra isen

Det er samtidig i denne stemme, at årsagen til Naras og Zenos selvmord skal findes. Hvordan? Det forholdsvis simple svar er, at det er deres oplevelse af, at naturverdenen har en egen væren, der gør det umuligt for dem at leve videre. Denne oplevelse forankrer dem i en uafstyelig skyldfølelse over den globale opvarmnings konsekvenser, idet de via deres dvælende *i-verden-væren* bliver konfronteret med en lidende og forsvindende væren i det værende, som det affortryllede blik ikke ser. I Zenos tilfælde fremstilles denne sammenhæng kun indirekte. Det er således hans erkendelse af, at der findes mere i naturverdenen, end menneskeheden generelt bemærker, der leder ham til den misantropi, for hvilken hans selvmord bliver en symbolsk handling. I Naras tilfælde træder denne forbindelse direkte frem. Således er det budskab, som Nara udleder fra stemmen i isen netop, at menneskeheden ikke har en plads på planeten, eller som hun fortæller Luke:

Jeg opfatter det nogle gange som en lettelse at være et sted, hvor den menneskelige civilisation stort set ikke eksisterer. [...] Der er en spænding forbundet med at være et sted, hvor det slet ikke er meningen, du skal være. [...] Nogle gange tænker jeg, at det ikke er meningen, at vi skal være nogen steder på planeten. Og at det først er, når du kommer til Antarktis, at du opdager dette". Hun holdt en pause i sin talestrøm. "Jeg føler mig mere forbundet med planeten her, med hvordan den virker. Nogle gange tror jeg endda, at den taler til mig.¹⁸

Zenos og Naras selvmord kan i den henseende ses som den mest radikale form for antropokritik, idet begge selvmord i sidste ende kommer til at repræsentere en erkendelse af, at et biodivers liv på Jorden først vil trives, når menneskeheden er væk. Selvmordene markerer i denne henseende en konsekvent udskiftning af et antropocentrisk perspektiv med et økocentrisk perspektiv, der sætter naturverdenen forud for menneskeheden. Man kan her naturligvis indvende, at de stemmer og manifestationer, som Nara hører og ser, må fortolkes som resultatet af en psykose, men min pointe vil være, at en sådan læsning overser noget væsentligt. Naras og Zenos beskrivelser røber netop en forestilling om, at naturverdenen manifesterer sig på en radikalt anderledes måde, endog kommer til live, i det øjeblik sansningen får lov til at dvæle i dens nærvær og tomhed.

Som allerede antydet finder denne forestilling i det 20. århundrede sin stærkeste begrebslige fremførelse i Heideggers filosofi. Navnlig forfiner Heidegger denne forestilling begrebsligt i den sidste halvdel af sit oeuvre, hvilket vil sige fra midten af 1930'erne og frem til sin død i 1976. Dette sker i takt med, at Heidegger mere og mere retter den kritik, der i *Sein und Zeit* især var rettet mod den metafysiske tænkning, mod den moderne anvendelse af teknologien og videnskaben. En grundlæggende pointe i Heideggers kritik af denne anvendelse er netop, at det moderne menneskets instrumentelle brug af naturverdenen forhindrer det

i at se denne verdens reelle væren. En væsentlig pointe i romanerne – og navnlig i forhold til *The Ice Lovers* – er her, at denne væren hos Heidegger flere steder fremhæves som noget grundlæggende uhyggeligt. For eksempel hedder det i *Der Ursprung des Kunstwerkes* (1950), at: "Det trygge og hyggelige er i grunden ikke trygt og hyggeligt, men *u-hyggeligt* (Un-geheuer)."¹⁹ Man kan i Heideggers tænkning på den måde finde konturerne af en animisme, som eller var blevet fortrængt med Descartes og den moderne videnskabs adskillelse af menneske og natur i subjekt og objekt.

Det værendes væren (Das Sein des Seienden) er dog for Heidegger ikke noget, der umiddelbart kan afdækkes. Det forbliver tildækket og unddrager sig derfor det menneske, der ikke meditativt fordyber sig i sin (om)verden. Dette fremgår for eksempel af Heideggers lille, men vigtige bog *Gelassenheit* fra 1959.²⁰ Her skelner Heidegger mellem to former for tænkning: *Den kalkulerende tænkning* (das rechnende Denken) og *den meditative tænkning* (das besinnliche Denken). Den kalkulerende tænkning ser Heidegger overalt i sin samtid. Denne tænkning forvandler gennem teknologien det værende til et objekt, der fravristes al anden betydning end at tjene den menneskelige vilje som et økonomisk middel, eller som Heidegger skriver:

I dag fremstår verden mere og mere som en genstand mod hvilken den kalkulerende tænkning retter sine angreb, som intet forestilles at kunne forsvare sig imod. Naturen bliver til en stor benzinstation, til en energikilde for den moderne teknik og industri. [...] Magten i anvendelsen af teknikken bestemmer menneskets forhold til det, der er. Den behersker hele Jorden.²¹

På den måde er den kalkulerende tænkning ifølge Heidegger i virkeligheden blot en *vilje til vilje* (Wille zum Willen), der med større og større hastighed og ambition territorialiserer og udpiner det værende: Altså, med andre ord,

en nihilistisk form for tænkning.²² Det er derfor fra denne form for tænkning, at både mennesket og det værende kan finde en redning i den meditative tænkning. Den meditative tænkning er netop karakteriseret ved ikke at have noget objekt, noget økonomisk formål.²³ Den opstår i stedet, når tanken giver slip på sine objektive formål og placerer sig i det, som Heidegger kalder for *det åbne*, hvilken vil sige den tilstand af modtagelighed, hvori fremsættelsen af det værende bliver mulig.

Mennesket er for den sene Heidegger netop det væsen, der *afdækker sandheden* (Aletheia) om det værende ved *at sætte det frem* (her-vor-bringen).²⁴ Hvor projektet for Heidegger i *Sein und Zeit* var fænomenologisk at bestemme menneskets væren som *tilstedeværen* (Dasein) gennem tidsligheden, bevæger den senere del af forfatterskabet sig således i en anden retning. Heidegger går her mere og mere væk fra at tale om et transcendentalt forhold mellem mennesket og det værende, for i stedet at fremhæve mennesket som en *lysning* (Lichtung), der ventende modtager det værende for at sætte det frem i lyset fra tænkningen.²⁵

Den meditative tænkning kræver derfor et engagement over for den adspredte fordybelse, der ikke søger at lukke sig over det værende i en bestemt tanke- eller forestillingsform.²⁶ Det betyder ikke, som Heidegger understreger i *Gelassenheit*, at den meditative tænkning er forbundet med en særlig filosofisk kundskab. Den meditative tænkning kræver tværtimod blot, at mennesket funderer over det, der ligger det nærmest.²⁷

Kærlig i-verden-væren

Dette indblik i Heideggers tænkning gør det nu muligt med et udvidet begrebsapparat at præcisere forskellen i de to former for *i-verden-væren*, som romanerne fremstiller. Nara og Zeno hører i en heideggeriansk optik stemmen fra isen, fordi de i modsætning til den menneskehed, som romanerne ellers beskriver,

dvæler meditativt et bestemt sted. Dermed bliver de den lysning, der åbner sig for det værendes væren. Omvendt er det nu også blevet muligt at give en nærmere begrebslig beskrivelse af den *i-verden-væren*, som romanernes antropokritik var rettet imod. I romanernes fremstilling af menneskehedens affortryllede og overfladiske blik kan vi nu se den kalkulerende tænkning spøge som en mulig årsag til den krise, som den globale opvarmning udgør for menneskehedens og naturverdens.²⁸

Denne pointe kan med Heideggers hjælp endda gøres endnu klarere. For hvad er i lyset af den globale opvarmning i heideggeriansk forstand kærlig *i-verden-væren*? Vi må her se Heidegger som fortæller for en individuel lydhørhed, der står i modsætning til den fortrængning af det værendes urovækkende "stemme", som karakteriserer den nuværende menneskehedens manglende lydhørhed over for videnskabens advarsler.

For en heideggerianer må mennesket i disse krisetider atter blive den lysning, der i sin meditative fordybelse umiddelbart *lader det værende være* (gelassen), for lyttende at kunne sætte det frem som det, det er. Heidegger understreger i sit essay "Bauen, wohnen, denken" netop, hvordan den, der *dvæler* (buan) i den meditative tænkning ikke kun beskytter det værende, men også redder Jorden ved at lade det værende hvile i sig selv.²⁹ At kunne lade det værende hvile i sig selv for derved at kunne sætte det frem som det, det er, indebærer i den henseende mere end den omsorg (Sorge), som ellers var det centrale ord for vartagelsen af det værende i *Sein und Zeit*. Det handler, som Heidegger skriver 20 år senere i "Brief über den Humanismus" (1946), om kærlighed:

Væren har fra begyndelsen af taget sig af dens væsen på skikket vis. At tage sig af en "sag" eller en "person" i dens væsen, det vil sige: at elske den: at nære sympati for den. Denne sympati betyder, mere oprindeligt tænkt: at skænke noget dets væsen. En sådan sympati er

den egentlige væsen i den formåen, som ikke blot kan præstere dette eller hint, men som kan lade noget "være til", det vil sige være, i sin herkomst.³⁰

Kærlighed er med andre ord en forudsætning for at kunne lade det værende være og derved for at kunne behandle det værende mere bæredygtigt. Romanernes fremstilling af Zenos og Naras kærlighed til den forsvindende is rummer i den henseende et relevant budskab til deres samtid. Vi bliver i fremstillingen af denne kærlighed netop præsenteret for en anden *i-verden-væren* end den kalkulerende tænkning, hvilket medfører en mere indsigtsfuld omgang med det værende.

Samtidig træder der overordnet en væsentlig kulturvidenskabelig pointe frem. Selvom Heideggers agrare og lokalt orienterede økofilosofi de seneste par årtier har mødt stor kritik, er forestillingen om en mennesketom naturverden som et sted, hvor mennesket kan få adgang til det værende, ikke sådan at udrydde.³¹ Den synes netop at trække på en urgammel animistisk erfaring af en bevidsthed i den naturverden, som menneskeheden efter Descartes generelt har forvandlet til en verden fuld af fremmedgjorte ting.

- 1 Et yderligere eksempel på dette er *The Rapture* (2009) af britiske Liz Jensen.
- 2 Paul Ricoeur, "Distancerings Hermeneutiske Funktion" i *En Hermeneutisk Brobygger*, overs. Mads Hermansen & Jacob Dahl Rendtorff, Aarhus: Klim, 2002, s. 44.
- 3 Martin Heidegger, *Sein und Zeit*, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1977, s. 77.
- 4 Jean McNeil, *The Ice Lovers*, Toronto: McArthur & Company, 2009, s. 15f.
- 5 Ilija Trojanow, *Eis Tau*, München: Carl Hanser Verlag, 2011, s. 154. Min oversættelse.
- 6 McNeil 2009, s. 30f. Min oversættelse.
- 7 *Ibid.*, s. 81f.
- 8 *Ibid.*, s. 207.
- 9 *Ibid.*, s. 10. Min oversættelse.
- 10 *Ibid.*, s. 81.
- 11 *Ibid.*, s. 24, 309.
- 12 *Ibid.*, s. 26.
- 13 *Ibid.*, s. 80.
- 14 *Ibid.*, s. 26, 134.
- 15 Trojanow 2011, s. 32f.
- 16 *Ibid.*, s. 50f. Min oversættelse.
- 17 Det beskrives for eksempel, hvordan hun er "fanget i en isørken". McNeil 2009, s. 195f. Min oversættelse.
- 18 *Ibid.*, s. 138. Min oversættelse.
- 19 Martin Heidegger, *Kunstværkets oprindelse*, overs. Jakob Malling Lambert, Haslev: Gyldendal, 1994, s. 62.
- 20 *Gelassenheit* består af de to tekster "Gelassenheit" og "Zur Erörterung der Gelassenheit". "Zur Erörterung Der Gelassenheit" er en omskrivning af "Agcibasih. Ein Gespräch selbdritt auf einem Feldweg zwischen einem Forscher, einem Gelehrten und einem Weisen", der første gang udkom i tekstsamlingen *Erdachte Gespräche* (1944/1945), men i den samlede udgave af Heideggers skrifter findes i bindet *Feldweg-Gespräche* (1995). "Gelassenheit" betyder på moderne tysk "sindsro" eller "ligealdighed", men det er ikke i den betydning, som Heidegger anvender ordet. Han bruger det derimod i dets ældre betydning, det vil mere konkret sige i den mystiske tradition fra den tyske middelalderfilosof Meister Eckhart, hos hvem "Gelassenheit" betyder "at give slip på" en målrettet form for tænkning.
- 21 Martin Heidegger, *Gelassenheit*, overs. Gregers Andersen, Pfullingen: Verlag Günther Neske, 1960, s. 19f.
- 22 Martin Heidegger, "Wozu Dichter?" i *Holzwege*, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1972, s. 270.
- 23 Heidegger 1960, s. 15f.
- 24 Martin Heidegger, "Spørgsmålet om teknikken" i *Spørgsmålet om teknikken – og andre skrifter*, overs. Jesper Goll, København: Gyldendal, 1999, s. 42.
- 25 Ronald P. Morrison, "Kant, Husserl, and Heidegger on time and the Unity of 'Consciousness'", i *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. 39, No. 2, *International Phenomenological Society*, 1978, s. 196.
- 26 Heidegger 1960, s. 24f.
- 27 *Ibid.*, s. 16.
- 28 Jeg er ikke den første til via litteraturen at drage denne forbindelse mellem Heideggers modernitetskritik og den nuværende økologiske krise. En lignende anvendelse af Heideggers filosofi findes således i den britiske økokritiker Jonathan Bates *The Song of the Earth* (2000).
- 29 Martin Heidegger, "Bauen, wohnen, denken", i *Vorträge und Aufsätze*, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2000, s. 152.
- 30 Martin Heidegger, *Et brev om humanismen*, overs. Søren Gosvig Olesen, Viborg: Akademisk Forlag, 1988, s. 26f.
- 31 Heideggers økofilosofi har i takt med den stigende globalisering mødt kritik for dens individuelle og lokale appel de sidste årtier. Således synes Heidegger i sine beskrivelser af, hvordan det værende bør lades være, så det kan sættes frem som det, det er, hele tiden at have bonden, der i sin dyrkelse af jorden følger årstidernes rytme, for øje. Inden for økokritikken kan en kritik af Heideggers valorisering af et lokalt økologisk engagement blandt andet findes i den tysk-amerikanske økokritiker Ursula K. Heises *Sense of Place and Sense of Planet* (2008) og i den britiske økokritiker Timothy Mortons *The Ecological Thought* (2010). Derudover kan en tilsvarende kritik rettet mod Heideggers lokale økoetik inden for filosofien for eksempel findes i Michel Serres' *Le contrat naturel* (1990).

Summary

Love for the Disappearing:

On Ice, Warming and Self-criticism in two Climate-Change Novels

This article focuses on the configuration of the love of ice in two novels from the emergent field of climate-change fiction: *The Ice Lovers* (2009) by the Canadian author Jean McNeil, and *Eis Tau* (2011) by the Austrian author Ilija Trojanow. Both these works end with the suicide of the main character; a commonality which serves as the point of departure for this article. Additionally, the main characters' love of ice is explored as a means of being-in-the-world, as opposed to the being-in-the-world of a humanity that is generally depicted as treating nature without love, i.e., unsustainably. In this regard the novels are also read as a site of self-criticism (or *anthropocritique*). In its pursuit of these two contrasting forms of being-in-the-world, the article draws heavily on the philosophy of Martin Heidegger. The ecological aspects of Heidegger's philosophy have been firmly criticized by eco-critics and philosophers alike. However, as this article makes clear, Heidegger's line of thought can still be detected in current writing on climate change.

Keywords:

Climate-Change, Love of Nature, Eco-Philosophy, Cultural Critique, Martin Heidegger

